

МІСЦЕ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО МОНАРХІЗМУ В. ЛИПИНСЬКОГО

Зєнкін М.В.

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та політичної теорії
Національного технічного університету "Дніпровська політехніка"
orcid.org/0000-0002-9824-629X
e-mail: micke.zen@gmail.com*

Первий Г.Л.

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та політичної теорії
Національного технічного університету "Дніпровська політехніка"
orcid.org/0000-0003-0565-1091
e-mail: Pervyi.H.L@nmu.one*

Стаття присвячена дослідженню ролі і місця громадянського суспільства у політичній концепції українського суспільства В'ячеслава Липинського. У статті висвітлені аспекти становлення та розвитку громадянського суспільства у ретроспективі. Стаття торкається різних підходів до вивчення феномену громадянського суспільства у світовій політичній науці. В роботі розглядаються основні напрямки дослідження проблеми громадянського суспільства в українській політичній думці. Окремо в статті наголошується на ролі консервативної течії української політичної думки, до якої належали В.Липинський та Д.Донцов. Аналіз державницької концепції В.Липинського показує, що головний акцент державотворення мислитель робив на ролі національної еліти, вважаючи масу руйнівним елементом. Разом з тим, в роботі робиться висновок про те, що Липинський навряд чи був «антидемократом», оскільки громада займає важливе місце у його державницьких розвідках. Розмірковуючи над питанням бездержавності народу, Липинський доходить висновку, що чинники бездержавності лежать у сфері географічного розташування території, «неусталеності нації» та перевазі емоційності над волею. Таким чином, мислитель ставить завдання перед українським суспільством – досягнення єдності задля розбудови власної державності. Аналізуючи громадянське суспільство, В.Липинський розуміє під цим явищем сукупність організованих громадян, які беруть активну участь у політичному та соціальному житті. Оцінюючи роль і значення громадянського суспільства у процесі державотворення, мислитель бачив нерозривний зв'язок між державою та громадянським суспільством, оскільки саме громадянське суспільство створює той необхідний фундамент міцної та успішної національної держави.

Ключові слова: В.Липинський, громадянське суспільство, держава, еліта, український монархізм, незалежність, історичний розвиток державності, європейський вимір.

Постановка проблеми. Становлення української нації і суверенної державності протікали в умовах глобальних тектонічних змін і ставили на порядок денний завдання захисту власної держави і самоідентичності українців. Російська агресія і окупація українських територій стали причиною актуалізації громадянського суспільства, згуртування нації для відсічі ворожої навали. В умовах широкомасштабної російсько-української війни відбувається зростання рівня політичної культури українців, розвиток базових засад громадянського суспільства. Потужні процеси згуртованості української нації, а також розвитку самоактуалізації народу вимагають теоретичного осмислення процесів становлення українського громадянського суспільства, складових елементів політичної культури, змін політичних уподобань українців тощо. Питання громадянського суспільства в Україні були у фокусі наукової політичної думки лідерів української нації. Серед видатних мислителів України виділяється постать В'ячеслава Липинського. Хоч він вважається автором ідеї формування української національної еліти і визнаним теоретиком українського монархізму, його теоретичні роздуми не оминали і проблеми українського громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обсяг наукової літератури про політичні погляди і духовну спадщину В. Липинського дозволяє говорити про становлення липинськознавства. У сферу наукових розвідок увійшли елітарні ідеї Липинського (М. Василенка, Д. Дорошенка та ін.). Питаннями української еліти у світлі вчення В. Липинського займаються О.Білий, Д.Видрін, С. Вовканич, Б. Гаврилишин, О. Гринів, А. Колодій, І. Курас, Б. Кухта, О. Лазоренко, В. Лизанчук, В. Литвин, В. Малахов, М. Михальченко, А. Пахарев, В. Потульницький, В. Танчер, М. Шульга, Б. Ярош.

Науковий доробок В. Липинського привертав увагу представників польської історіографії, оскільки поляки вважають його своїм політичним діячем, бо він дійсно є польського походження (Papierzyńska-Turek M., Wilkowski E.). Не оминули увагою постать Липинського і представники наукової громади української діаспори. І. Лисяк-Рудницький, Г. Грабович, Я. Пеленський досліджували питання становлення української політичної еліти у світлі праць мислителя. Незважаючи на великий обсяг наукового доробку з дослідження політичних поглядів В. Липинського, за межами наукової уваги досі залишаються його погляди щодо розвитку українського громадянського суспільства, що і стало предметом даного дослідження.

Мета дослідження полягає у висвітленні ідей Липинського про розвиток громадянського суспільства в Україні у контексті відповідної європейської політичної думки.

Виклад основного матеріалу. Гортаючи сторінки праць видатних представників суспільно-політичної думки минулого, іноді дивуєшся, як сучасно звучать нібито «старі» ідеї. Насправді ж ми знаємо, що в інтелектуальній спадщині, яка нам залишилася від мислителів минулого нічого «старого» нема. Багато проблем, розглянутих і досліджених в минулому на тлі тієї чи іншої епохи були сучасними, такими ж і залишаються.

Що ж до проблеми громадянського суспільства, то ця вкрай складна і неоднозначна політологічна категорія буде сучасною завжди, бо стосується глибинних соціально-політичних процесів. Уявлення про громадянське суспільство сягають своїм корінням в далеке минуле і пройшли у своєму розвитку довгу еволюцію. Ці ідеї знаходимо у Аристотеля та Платона і далі (Г. Гроцій, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Ж.Ж. Руссо), але сам термін «громадянське суспільство» став вживатись більш менш стійко у XVIII ст., бо по суті держава і суспільство розглядались як єдине ціле.

З'ясувати суть цього феномену завжди було складно. Довгий час різницю між суспільством і державою не проводили. І хоча вже Гумбольд, Кант, Гегель, Маркс, Енгельс, Вебер і інші мислителі нової формації розмежували ці явища, чіткої різниці ще не сформувалося. Знадобилося багато часу, щоб теоретики побачили ті межі, які розділяють державу і суспільство і переконались в тому, що вони є частиною іншого. Під громадянським суспільством почали розуміти особливу сферу відносин, які мають знаходитись у певній незалежності від держави, тобто це явище бачилось як цивільне, приватне. Держава ж отримувала роль «нічного сторожа», «арбітра», «наглядача» з різною роллю. Наприклад Гегель бачив громадянське суспільство як систему потреб, засновану на приватній власності, а також релігії, стани, державний устрій, право, мораль борг, культуру, освіту, закони і ті взаємні зв'язки суб'єктів, які з них витікають. Він вважав, що люди мають вступити у громадянське суспільство, бо тільки і останньому правові відносини мають дійсність. (Hegel, 2009, S. 37, § 209.). Громадянське суспільство він протиставляв нерозвиненості і нецивілізованості, де головним елементом є людина – її роль, функції, положення. Оскільки особистість є сама для себе метою, її діяльність націлена передусім на задоволення власних потреб, тобто вона є егоїстичним індивідом. У той же час, задовольнити свої потреби особистість може тільки знаходячись у певних відносинах з іншими людьми. В громадянському суспільстві кожен для себе мета, усі інші для нього ніщо. Але без співвідношення він не може досягти усього обсягу своїх цілей. (Hegel, 2009, S. 37, § 182.)

В українській політичній думці проблема громадянського суспільства також завжди була важливою складовою. Самоврядування громад, віче як форма колективного ухвалення рішень відомі ще з часів Київської Русі. Далі, вже у козацьку добу, ідеї автономії та колективної участі у політичному житті також набули особливого розвитку і певним прообразом громадянського суспільства стала Запорізька Січ, де домінували принципи виборності, колегіальності, взаємної відповідальності. В XIX ст. ця проблема цікавила, наприклад М. Драгоманова, який наголошував на важливості свободи особистості, федералізму та розвитку самоврядування як основи демократичного суспільства. І. Франко підкреслював важливість ролі народної ініціативи, самоорганізації та освіти для формування зрілої нації. (Це бачення сьогодні є одним з базових при розгляді проблеми передумов і моделей демократизації суспільства). П. Куліш, в свою чергу, наголошував на проблемі вдосконалення народу, в якому бачив підґрунтя справжньої свободи і незалежності.

Консервативна і націоналістична концепції XX ст. підійшли до розгляду цієї проблеми з іншого боку. Зі схожою з гегелівською зокрема В. Липинський і Д. Донцов осмислювали громадянське суспільство крізь консервативну призму державотворення. Так, Д. Донцов наголошував а дисциплінованій громаді, яка здатна протистояти зовнішніми загрозам і формувати політичну націю. Липинський же у своїй класократичній теорії стверджував, що сильна, стабільна держава не може існувати без потужного громадянського суспільства – її основи, бо має сформувати відповідальну національну еліту. В. Липинський, проводячи сучасну думку щодо стосунків держави і громадянського суспільства писав: «Коли держава поневолює громадянське суспільство, тоді «нищиться» закон, бо

право сильніших не обмежене правом слабших. Але так само «нищиться» закон, коли громадянське суспільство поневолює державу і коли сила сильніших розкладається слабкістю слабших» (Липинський В. Листи до братів-хліборобів, 1920, с. 385). Він підкреслював, що суспільство має буди самодостатнім, самоорганізованим і відповідальним, щоб могли підтримувати та контролювати державу. Будучи монархістом, він наголошував на тезі про важливість громадянської активності і солідарності, як основи для побудови справжньої української монархії. Отже, обидва мислителі поєднували ідею сильної держави з роллю активного громадянського суспільства, яке виступає гарантом її стабільності.

Розглянемо ж теорію В. Липинського більш детально, виокремлюючи особливості його бачення суті громадянського суспільства, взаємин останнього з державою і роллю еліти в суспільному розвитку.

В. Липинський (1882-1931) – один з найвизначніших українських мислителів ХХ ст., історик, політичний діяч, публіцист, творець оригінальної доктрини консерватизму. Його фундаментальна праця «Листи до братів-хліборобів» стала по суті програмним текстом, в якому окреслено засади державотворення, політичної культури а ролі громадянського суспільства у побудові незалежної і стабільної України.

Передусім треба згадати, що В. Липинський є творцем цілісної концепції українського монархізму і державницької теорії, історичним фоном якої була доба козаччини. Остання була йому цікава як носій української державної традиції. Окрім того, Липинський приділяв увагу не стільки народу, скільки еліті – провідній верстві і саме їй відводив роль вирішального чинника державотворення. Цими розвідками і науковими висновками він започаткував згаданий державницький підхід в українській історіографії, який до речі був великою мірою чужий демократії у сучасному розумінні. Пояснюючи своє бачення процесів державотворення, він писав: «Не демократ я тому, бо не визнаю за народом нічим не обмежений, самодержавних, суверенних прав... Не демократ я тому, бо вважаю, що «народовладний» демократичний метод організації громадського життя, опертий на спекуляції найгіршими інстинктами мас, веде власне до загибелі. Врешті я не демократ тому, що... не вірю в те, щоб правда і добро ісходили від розпалених агітаторами хвилевих пристрастей випадкової асиметрично більшості, а навпаки вірю в досвід історії людства, який вчить, що всі громадські цінності були завжди створені уміючою парувати над своїми та чужими пристрастями, організованою та непохитною в своїх переконаннях меншістю» (Липинський. Релігія і церква в історії України, 1925, с. 8). Схожу думку згодом висловить відомий іспанський філософ Х. Ортега-і-Гассет, який боявся «бунту мас», вбачаючи в цьому коріння усіх зол сучасної йому Європи. Рятуння ж в незалежній, організованій еліті – політичній аристократії. Цій цікавій проблемі присвячена стаття автора (Зенкін, 2024, с. 120-126). Філософ був переконаний, що маса за визначенням не здатна керувати собою, а тим більше суспільством, йдеться про серйозну кризу європейських народів і культур, найсерйознішу з можливих. «В історії подібна криза вибухала не раз і її характер та наслідки, відомі. Відома й назва – повстання мас (Ортега-і-Гассет, 1965, с. 15).

Думається, навряд чи можна назвати Липинського органічним антидемократом, бо він вважав, що метод класичної демократії в сенсі народовладдя в усіх сферах для державного будівництва не підходить, якщо цей процес не очолить провідний клас – еліта. Після утвердження тоталітарних комуністичного, фашистського і нацистського режимів з їх жахливими злочинами, багато хто з мислителів вважав, що саме широка демократія д о цього й призводить.

Одним з наріжних каменів концепції Липинського була проблема пошуку відповіді на питання, яке тоді цікавило усіх, а саме позитивний і негативний чинників житті народів і держав. Найбільш негативним фактором в житті українського народу він вважав відсутність держави. І саме це, на його думку унеможлиблює і розвиток нації і по суті саме її існування. Здобути ж державу маємо самі: «...будова власної держави на Україні при допомозі якогось закордонного союзника в теперішній час неможлива» (Липинський В. Листи до братів хліборобів, 1920, с. 66). Мислитель вказує, що в тому разі, коли і такий союзник знайшовся і зробив це, то зрозуміло не в інтересах України він це б робив, а виключно у власних. Тому і ця думка ним особливо підкреслюється: «Ніхто нам не збудує держави, коли ми її самі собі не збудуємо і ніхто за нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути» (Липинський, 1920, с. 67). А без держави, вказує мислитель, ми завжди будемо колонією з усіма негативними наслідками цього положення.

В чому ж причини бездержавності, як їх подолати і що треба зробити для розбудови власної сильної незалежної держави? В. Липинський дає відповіді на ці і інші питання на сторінках своїх творів. Так, сукупність причин відсутності у українців держави він умовно поділів на дві групи: «Перша: причини статичні, тобто умови існування, які маємо з природи, і яких сучі змінити не можемо. Друга: причини динамічні, тобто способи нашого ділання... - способи, які в націй історії бували кращі і гірші, і які ми розумом і волею, відповідно до наших хотінь можемо змінити» (Липинський, 1920, с. 421).

Серед статичних причин на перше місце він ставив географічне положення, що негативно вплинуло на суттєві культурні відмінності між окремими територіями України. Друга ж за важливістю причина з цієї групи є родюча земля і сприятливий клімат і слідом, зокрема за Ш. Монтеск'є, пише: «Легкість боротьби з дуже сприятливою людині природою розвила в людях... лінивість і нездатність до постійного, довго і методичного зусилля. Внаслідок цього вироджувались і не могли розвинути такі

політично творчі організаторські прикмети, як дисципліна, послух, громадська солідарність, здатність до жертв і самопожертви» (Липинський, 1920, с. 422).

Третя «статична» причина, як результат двох попередніх – «неусталеність раси», тобто незавершеність міжетнічних інтеграційних процесів, які впливають на формування нації. Шлях же до виправлення цих негараздів він бачив через відповідні методи виховання і організації, які «орієнтовані на «людське» життя на спільній землі (див. Липинський, 1920, с. 426).

«Врешті четвертою, - пише Липинський, - і останньою статичною причиною нашої недержавності є, випливаюча з усіх попередніх, перевага в нашому характері емоційності (чутливості) над волею та інтелігентністю» (Липинський, 1920, с. 426). Останню він розумів як здатність до аналізу явищ і пошуку між ними причинних зв'язків. Схильність до романтизму притупила державницькі прагнення, бо романтичний порив, по Липинському, не створює державу (Липинський, 1920, с. 427).

Далі мислитель звертається до аналізу «динамічних» причин і зводить їх по суті до однієї, яку особливо виділяє: «...невміння українських людей, без огляду на те, за кого вони себе вважають і як вони себе національно називають, здобути та зорганізувати на своїй землі свою власну владу і цю владу своїми власними силами удержати» (Липинський, 1920, с. 429). Це невміння він бачить у нездатності приборкати руйнівні людські типи, які він ілюструє через образи біблійських братів Хама і Яфета, присвятивши цьому цікавий політичний памфлет з відповідною назвою.

Однією з важливих «динамічних» причин Липинський цілком справедливо називає відсутність внутрішньої єдності: «Погубила нас сварка і брак єдності між нашими провідниками. І всякий повинен знати, що така сварка і брак єдності нас погубить знов, як настане наше слідуюче політичне Різдво» (Липинський. Про українську державність, 1978, с. 151). Як подолати цю проблему? Демократичних засобів (голосування) він не схвалював, бо так українці раніше робили і через це ж державу і втрачали, оскільки народ, на його думку, не буває розумнішим за своїх провідників; державу завжди здобували армією, а не голосуванням; народ же зайнятий тяжкою щоденною працею. Тобто народовладдя, як метод організації громадянського життя, що спирається на маніпуляції відомістю мас, веде народ до загибелі (Липинський. Релігія і церква, 1925, с. 8). Липинський не вірить у демократичні методи і він був в цьому не самотній. Тим не менше, не можна сказати, що громадянському суспільству як необхідному елементу демократії (у сучасному розумінні), в концепції Липинського не було місця. Воно є дуже важливим для механізму розбудови потужної держави. На самому початку своїх «Листів» він перераховує першочергові завдання успішного українського політичного державного завдання і серед них зазначає, що постати українська держава зможе якщо, зокрема, «нова українська провідна верства потрапить скласти відносини між державою і громадянством – тими, хто править і тими, ким правлять так, щоб уникнути анархії і хамства від переваги громадянства над державою; б) застою і рабства від обмеженої влади держави над громадянством (Липинський. Листи до братів-хліборобів, 1920, с. XLII). До речі він обумовлюється, що вживає це слово замість «несимпатичного мені своєю штучністю «суспільство» і не в значенні «народу», яке він окреслює окремо. (Липинський, 1920, с. 374). Тобто можна стверджувати, що він бачить стосунки між громадянським суспільством і державою як рівноправні партнери – загальноприйнятий сучасний принцип.

Намагаючись ясно і чітко визначити термінологію, що він вважає вкрай важливим, Липинський характеризує громадянство як таку соціальну універсалью, яка складається з людей, «які не живуть з виконання державних функцій і які не мають безпосередньої змоги для здійснення своїх хотінь вживати сили фізичного примусу держави» (Липинський, 1920, с. 377). Тобто це сукупність недержавних відносин. Воно має вертикальну і горизонтальну структуру. По вертикалі це «класи» - промисловий, хліборобський, фінансовий і купецький, клас інтелігенції. Його він виділяє окремо, бо вона виконує дуже важливі в «громадянстві» функції, пов'язані з ідеологією, духовним життям. Це духовенство, вчителі, письменники, журналісти, адвокати, лікарі тощо. По горизонталі ж він структурує громадянське суспільство на стани. «В кожному класі є організатори і організовані, які творять окремі стани» (Липинський, 1920, с. 379). Поділене на класи громадянське суспільство знаходиться в стані внутрішньої боротьби і нерівноваги, тому воно в жодному разі не може себе забезпечити і реалізувати свої бажання без жорстокого контролю держави, що є одвічною її суттю. Отже бачимо так звану етатистську трактовку громадянського суспільства на противагу ліберальній. Боротьбу серед громадянства він визнає соціальною політикою, відрізняючи від політики державної, при чому всяка соціальна політика має схильність до перетворення в «силу державну», бо саме через неї може досягти своїх цілей.

Отже, громадянське суспільство для Липинського це сукупність організованих громадян, які беруть активну участь у політичному та соціальному житті. Він наголошував на автономії професійних та соціальних об'єднань. Громадянське суспільство у нього це над етнічна спільність, де головною є політична лояльність до держави, а не етнічна чи національна належність. Будучи сам польського походження, він вважав себе українським патріотом і закликав бути патріотами усіх. Окрім того, громадянське суспільство Липинський вважав ще й певними ліками проти українського історичного анархізму і руйнівної традиції, які він піддавав нещадній критиці. Громадянське суспільство дасть змогу уникнути хаосу, забезпечити стабільність і порядок та сформувати відповідальну політичну культуру.

При кращій організації взаємовідносин між державою і громадянським суспільством, коли сила добре організованої держави і добре організованого громадянського суспільства себе взаємодоповнюють, досягається гармонійний розвиток. Особливо, коли їх стосунки визначає закон, що є абсолютно незаперечним. Як ж умови мають бути, що панувала сила закону і даній державі і серед даного громадянства? Липинський дає наступні відповіді: 1) потужна організація. Щоб створювана нею ідеологія була репрезентативна і мала дійсний, моральний авторитет; 2) сильні структури, які можуть ефективно самоорганізовуватись і вирішувати будь-які питання максимально без допомоги держави; 3) сильна світська, авторитетна влада, яка визнає авторитет «існуючої серед громадянства влади духовної, влади ідеології»; 4) державна влада мусить надати інститутам громадянського суспільства необхідну політичну свободу, межі якої визначає закон, «для виконання їх продуктивних завдань» (Липинський, 1920, с. 386).

Отже Липинський стверджував, що національна держава не може існувати без активного громадянського суспільства, яке здатне самоорганізовуватись, відповідально брати участь у політичному житті та забезпечувати баланс між владою і народом. Воно не зводиться лише до формальних інституцій чи партійної діяльності, а включає щоденну активність кожного громадянина у професійній діяльності, дотримання законів і моральних норм. Громадянське суспільство виконує таким чином вкрай важливі функції об'єднання, контролю, виховання, державотворення. Останнє завдання вкрай важливе, «але разом з тим безмірно велике – власне цією своєю трудністю і цими можливостями, які відкриває його здійснення і поборення цих труднощів» (Липинський, 1920, с. 468). Українська держава може бути створена власною внутрішньою жорсткою організацією, коли «провідна верства» буде здатна опанувати «вроджені анархічні інстинкти українського громадянства». Причому для побудови потужної української держави не підходять ані демократія «з необмеженим пануванням громадянства», ані охлократія – «необмежене панування держави». «Тільки класократія, - пише Липинський, - яка дає змогу гармонійної політичної співпраці всіх цих типів, і яка допускає їх рівномірно для участі в правління державою... є тим методом, при допомозі якого може бути збудована Українська Держава» (Липинський, 1920, с. 550).

Система ж класократії заснована на будівництві гармонії між державою і громадянським суспільством, коли вони доповнюють один одного. Так будується ідеал Липинського – сильний український монархізм, де влада має потужну опору в «самім громадянстві» (Липинський, 1920, с. 554).

Висновки і перспективи подальших пошуків. Ідеї Липинського залишаються надзвичайно важливими і актуальними і сьогодні. Він сформував достатньо цілісну доктрину, де визначив важливість громадянського суспільства в українському державотворенні. Для нього воно було фундаментом стабільної національної єдності, а також простором формування відповідальної еліти – «провідної верстви». Тобто політична еліта, говорячи сучасною мовою. Він застерігав українців від пасивності та політичного інфантізму, вважаючи їх головними перешкодами на шляху незалежності. Його наголос на відповідальності, служінні та солідарності прямо перегукується з сучасними уявленнями про роль громадянського суспільства в демократичних державах, хоча сам він себе демократом не вважав. Громадянське суспільство він бачив як організовану, ієрархічну, політично свідому спільноту громадян, яка забезпечує легітимну й ефективну державну владу. Це механізм подолання анархії та формування сильної національної держави. «Що і як мусить досліджувати на Україні політик, який хоче зберегти та збудувати Українську державу і забезпечити існування і розвиток Української Нації?... Він мусить пізнати на Україні взаємовідношення держави і громадянства; мусить окреслити форму цього взаємовідношення і мусить можливо точно означити причини які заважали, або помагали місцевому громадянству перейти зі стану аморфної... маси в стан окресленої, виразно означеної, скристалізованої нації, тобто в стан такого громадянства, яке скристалізувалось і прибрало реальні матеріальні форми своєї власної окремої держави», - писав В. Липинський (Липинський, 1920, с. 416). Цілком слушна настанова.

Zhenkin M.V., Pervyi G.L. The place of civil society in V.Lypynsky's concept of Ukrainian monarchism.

The article is devoted to the study of the role and place of civil society in the political concept of Ukrainian society by Vyacheslav Lypynsky. The article highlights aspects of the formation and development of civil society in retrospect. The article touches on various approaches to studying the phenomenon of civil society in world political science. The work considers the main directions of research into the problem of civil society in Ukrainian political thought. The article separately emphasizes the role of the conservative trend of Ukrainian political thought, to which V. Lypynsky and D. Dontsov belonged. An analysis of V. Lypynsky's state-building concept shows that the thinker placed the main emphasis on the role of the national elite in state-building, considering the masses to be a destructive element. At the same time, the work concludes that Lypynsky was hardly an "anti-democrat", since the community occupies an important place in his state-building explorations. Reflecting on the issue of the statelessness of the people, Lypynsky comes to the conclusion that the factors of statelessness lie in the geographical location of the territory, the "instability of the nation" and the predominance of emotion over will. Thus, the thinker sets a task for Ukrainian society - achieving unity

in order to build its own statehood. Analyzing civil society, V. Lypynskyi understands this phenomenon as a set of organized citizens who take an active part in political and social life. Assessing the role and importance of civil society in the process of state formation, the thinker saw an inextricable link between the state and civil society, since it is civil society that creates the necessary foundation of a strong and successful national state.

Keywords: V. Lypynskyi, civil society, state, elite, Ukrainian monarchism, independence, historical development of statehood, European dimension.

Література:

1. Hegel, G. W. F. (2009) *Grundlinien der Philosophie des Rechts*. Hamburg : Felix Meiner Verlag. (Gesammelte Werke, Bd. 14.1). 282 s.
2. Зенкін М.В. (2024) Масовізація суспільства як шлях до диктатури. (Гортаючи Х. Ортегу-і-Гассета) // *Грані*. Т. 27. №1, 120-126
3. Липинський В. (1920) *Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму*. Відень, 627 с.
4. Липинський В. (1978) Про українську державність // *У 60-річчя відновлення гетьманської української держави 29 квітня Р.Б. 1918 : 36 статей і документів*. Упоряд. і зред. М. Королишин. Торонто, 150-155.
5. Липинський В. (1925) *Релігія і церква в історії України*. Філадельфія, 110 с.
6. Липинський В. (1920) *Україна на переломі. Замітки до історії українського державного будівництва в XVII-ім столітті*. Відень, 305 с.
7. Липинський В. (1928) *Хам і Яфет. З приводу десятих роковин 16/29 квітня 1918 р.* Львів, 36 с.
8. Ортега-і-Гассет Х. (1965) *Бунт мас*. Нью-Йорк, 152 с.
9. Papierzyńska-Turek M. (1999) Hruszewski – Łupyński. Dwie filozofie dziejów Ukrainy i ich współczesna recepcja // *Samoidentyfikacja mniejszości narodowych i religijnych w Europie środkowo-wschodniej* / Red. J. Lewandowski, W. Goleman. Lublin, 1999. – S. 114–128.
10. Wilkowski E. (2017) *Spuścizna ideowa Wacława Lipińskiego jako przestrzeń dyskursu polsko-ukraińskiego* Вісник КНЛУ. Серія Історія, економіка, філософія. Випуск 22, 101-106.
11. Гришко В., Базилевський М. (1961) *Вячеслав Липинський і його творчість*. Нью-Йорк, Булава, 88 с.